

ลัวะอำเภอหางดง

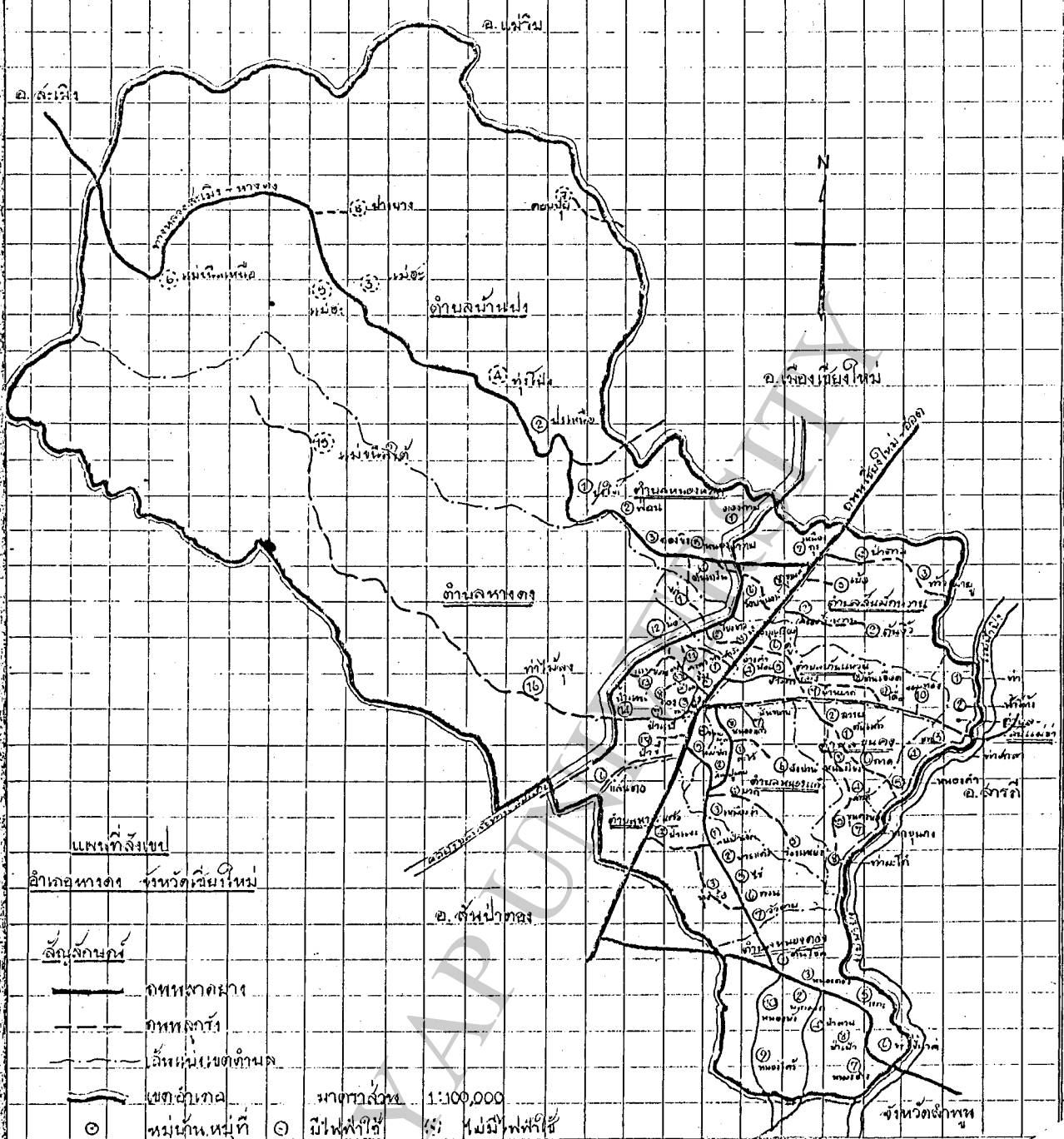
อำเภอหางดงตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจาก
 หัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 11 กิโลเมตร บนถนนสายเชียงใหม่ - ฮอด ที่อำเภอหางดงมี
 ชาวลัวะอาศัยอยู่หลายหมู่บ้าน เช่น บ้านขุนคองหลวง ตำบลขุนคอง และ บ้านกวน ตำบล
 ทหารแก้ว ตำบลขุนคองประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 8 หมู่บ้าน คือ บ้านตะแคง บ้านควาย
 บ้านหนองโพง บ้านสารภี บ้านขุนคองหลวง บ้านภาค บ้านท่าขุนคอง และ บ้านท่ามะโก ใน
 จำนวนหมู่บ้านเหล่านี้มีหมู่บ้านชาวลัวะอยู่เพียงหมู่บ้านเดียวคือ หมู่บ้านขุนคองหลวง หมู่ที่ 5
 จำนวนประชากรทั้งหมดของหมู่บ้านมี 1,256 คน มีครัวเรือน 329 ครอบครัวย

ส่วนตำบลทหารแก้ว ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 7 หมู่บ้าน คือ บ้านสันป่าสัก
 บ้านทหารแก้ว บ้านทุ่งจอบ บ้านป่าแจะ บ้านไร่ บ้านกวน และ บ้านวัวลาย หมู่บ้านชาวลัวะ
 คือ บ้านกวน หมู่ที่ 6 หมู่บ้านนี้อยู่ห่างจาก บ้านขุนคองหลวงไปทางทิศใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร
 หมู่บ้านกวนมีจำนวนประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน 576 คน มีครัวเรือน 148 ครอบครัวย¹
 สภาพทั่วไปของหมู่บ้านทั้งสองนี้คือบ้านขุนคองหลวงและบ้านกวน เป็นพื้นที่ราบแควดล้อมด้วย
 หมู่บ้านคนพื้นเมือง ซึ่งอยู่ในลักษณะเช่นนี้มาเป็นเวลานานแล้ว ชาวลัวะกลุ่มนี้ก็สามารถ
 รักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ได้พอสมควรถึงแม้จะไม่มากนัก เพราะได้มีการผสมกลมกลืนกัน
 ทางเชื้อสายและวัฒนธรรมกับคนไทยมาตลอด

ประวัติความเป็นมา

พวกลัวะที่อำเภอหางดงนี้เรียกตัวเองว่า " ลัวะ " เช่นเดียวกับที่คนไทย
 เรียกพวกนี้ ส่วนคนลัวะเรียกคนไทยทางภาคเหนือว่า คนเมือง จากการสัมภาษณ์ชาวบ้าน
 ทำให้ทราบว่า ชาวลัวะที่บ้านกวนและบ้านขุนคอง ได้มาตั้งรกรากอยู่ที่หมู่บ้านทั้งสองนี้มานาน

¹ จากรายงานการสำรวจของพัฒนาชุมชน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่
 ระหว่างปี 2529 - 2530.

PAYAPUB

หลายชั่วคนแล้ว แต่เดิมบริเวณท้องถนนนี้เป็นป่ามาก่อน ไม่มีผู้คนอาศัยและชาวเลพวกแรก ๆ ที่อพยพเข้ามาได้เข้ามาจับจองพื้นที่บุกเบิกทำไร่ทำสวนและก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นมา ในระยะแรกมีเพียงไม่กี่ครอบครัว ต่อมาได้มีผู้อพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทำให้หมู่บ้านขยายตัวใหญ่ขึ้น ส่วนภูมิภาคเดิมนั้นอพยพมาอยู่อาศัยที่นั่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สามารถบอกได้ชัดเจนว่าบรรพบุรุษของพวกเขาจากที่ใด ส่วนที่บอกได้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ได้บอกแตกต่างกันออกไป ชาวบ้านบางคนบอกว่าบรรพบุรุษของพวกเขาจากคนแมน้ำคง (แมน้ำสาละวิน) สาเหตุที่อพยพมาเพราะถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ที่เมืองเชียงใหม่¹ บางคนบอกว่าอพยพมาจากอำเภอแม่และมาจกจังหวัดตาก เพราะมีสงครามไทยกับพม่า ชาวบ้านจึงหนีภัยสงครามขึ้นมาอยู่บริเวณเมืองเชียงใหม่ ต่อมาจึงย้ายมาอยู่ที่อำเภอหางดง² และมีบ้างที่บอกความมาจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ชาวเลที่อำเภอหางดงนี้ ในสมัยก่อนได้รับสิทธิพิเศษจากเจ้าเมืองไม่ต้องถูกเกณฑ์แรงงาน แต่ต้องส่งส่วยเป็นการแลกเปลี่ยน นอกจากนั้นในสมัยก่อนมีที่นาของพวกเจ้าเรียกว่า " นาเจ้า " ซึ่งพวกเลจะต้องช่วยกันทำนาปลูกข้าวส่งให้เจ้าเมือง ส่วนการส่งส่วยให้แก่เจ้าเมืองจะมีตัวแทนเป็นคนเลที่ชาวบ้านนับถือเป็นผู้รวบรวมส่วยส่งให้เจ้าเมือง และบุคคลนี้ยังถือว่าเป็น " เจ้าสีต " คือเป็นต้นผีของเล ซึ่งเลทุกคนนับถือยำเกรงโดยที่ยังมีอำนาจตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นในท้องถนนของตนเองอีกด้วย ในการตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นจะได้ค่าตอบแทนเป็นเงินและเมื่อตัดสินอย่างไรแล้ว ทุกคนจะยอมรับว่าถูกต้องและยอม

¹ สัมภาษณ์นายอานนท์ เขื่อนขาว บ้านเลขที่ 21/1 หมู่ 5 ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ การกวาดต้อนชาวเลมาจากคนแมน้ำคงนี้คงจะตรงกับสมัยพระยาภาวดีเป็นเจ้าเมืองเชียงใหม่ ซึ่งมีการรวบรวมพลเมืองเข้ามาในเมืองเชียงใหม่ โดยมีการกวาดต้อนผู้คนจากดินแดนต่าง ๆ ทางตอนเหนือของล้านนาเข้ามา.

² สัมภาษณ์พ่อแสน กำปาศ อายุ 78 ปี บ้านเลขที่ 38 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

ปฏิบัติตามคำตัดสิน ซึ่งอำนาจในการตัดสินคดีความของเจ้าผู้พิทักษ์ได้ยกเลิกไปแล้วในปัจจุบัน¹

การประกอบอาชีพ

อาชีพที่สำคัญของราษฎรที่บ้านกวนและบ้านขุนคางหลวงคือ การทำไร่ทำนา และ ทำหัตถกรรมพื้นบ้านได้แก่ ปั่นหม้อ และ เครื่องจักรสาน อาชีพทางการเกษตรของชาวลัวะ ที่นี้คือ การปลูกข้าว ซึ่งแต่เดิมเคยปลูกข้าวได้ครั้งเดียว ในปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าวได้ 2 ครั้ง โดยได้นำจากคลองชลประทานแม่แตง พื้นที่ทำการเกษตรของบ้านกวนมีทั้งหมด 548 ไร่ การถือครองที่ดินในชุมชนบ้านกวนแบ่งออกเป็นพวกที่มีที่นาเพียงพอในการผลิตข้าว เลี้ยงคนจำนวน 73 ครัวเรือน พวกที่มีที่นาแต่ไม่เพียงพอต่อการผลิตต้องเช่าที่นาเพิ่มมี 6 ครัวเรือน และครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินมีจำนวน 7 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ห่านามีจำนวนที่ดินที่ ถือครองเป็นกรรมสิทธิ์มีตั้งแต่ 1 - 5 ไร่ มี 45 ครัวเรือน , 6 - 10 ไร่ มี 27 ครัวเรือน และ 11 - 20 ไร่ มี 14 ครัวเรือน ส่วนที่บ้านขุนคางหลวง พื้นที่ทำการเกษตรมี ทั้งหมด 1,188 ไร่ พวกที่มีที่นาเพียงพอในการผลิตมีจำนวน 222 ครัวเรือน พวกที่มีที่นา แต่ต้องเช่าเพิ่มมีจำนวน 29 ครัวเรือน ส่วนที่ไม่มีที่ดินมีจำนวน 35 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ ห่านามีจำนวนที่ดินถือครองเป็นกรรมสิทธิ์มีตั้งแต่ 1 ไร่ ถึง 50 ไร่² ผลผลิตที่ได้ประมาณ 1 ไร่ ต่อ 70 ถัง

ชาวลัวะที่บ้านกวนและบ้านขุนคางหลวงบริโภคน้ำข้าวเหนียวเป็นหลัก ดังนั้นในค่าน การเกษตรจึงเน้นการปลูกข้าวเหนียวเพื่อบริโภคในครัวเรือนและปลูกข้าวเจ้าเพื่อขาย หรือ อาจปลูกข้าวเหนียวอย่างเดียวเพื่อบริโภคที่เหลือจึงจะนำมาขาย ส่วนผลผลิตทางการเกษตร อื่น ๆ นอกจากข้าว ยังมีการปลูกพืชไร่และพืชผักต่าง ๆ เช่น พริก ถั่วเหลือง ถั่วกาค และ

¹ สัมภาษณ์นายอนันต์ ถาวร อายุ 56 ปี บ้านเลขที่ 6 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

² จากรายงานการสำรวจของพัฒนาชุมชน อำเภอหางดง.

มะเขือเทศ ชาวบ้านมีรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร¹ อาชีพอีกอย่างหนึ่งของ ชาวบ้านคือ การทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การปั้นหม้อที่บ้านกวน เมื่อว่างจากการทำนา ชาวบ้านจะปั้นหม้อเป็นอาชีพอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งนำรายได้มาสู่ครอบครัว การปั้นหม้อนี้จากการ สัมภาษณ์พอจะสันนิษฐานได้ว่า ชาวบ้านจะเป็นคนริเริ่มทำขึ้นก่อนเพราะในสมัยก่อนหมู่บ้านกวนมี ชาวบ้านเป็นคนลัวะทั้งหมดและพวกลัวะมีประเพณีการนับถือผี ต้องมีการเซ่นสรวงบูชาผีหรือ เลี้ยงผีอยู่เสมอเพราะเชื่อว่าผีเหล่านี้จะให้ความคุ้มครองปลอดภัยและให้ความช่วยเหลือ การเลี้ยงผีจะมีการนำเหล้า นำหมูมาเป็นเครื่องสักการะบูชา และภาชนะที่ใส่เหล้าก็คือ หม้อดินที่ปั้นจากดินเหนียวนั่นเอง ดังนั้นหม้อดินจึงเป็นส่วนหนึ่งของพิธีการเลี้ยงผีที่มีคู่กับพวก ลัวะ การปั้นหม้อคงเกิดขึ้นมานานแล้วและสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน อาจะเกิดขึ้นมา พร้อม ๆ กับหมู่บ้านกวน²

วัตถุประสงค์ของการปั้นหม้อในระยะแรกเป็นการผลิตเพื่อใช้ภายในครอบครัว มากกว่าจะปั้นไว้เพื่อการค้า แต่สำหรับในปัจจุบันเมื่อสภาพสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การปั้นหม้อซึ่งแต่เดิมมีไว้ใช้ภายในครัวเรือน ก็เริ่มเปลี่ยนไปทางด้านการค้า หลังจาก ที่ว่างจากการทำนาเพราะว่าการปั้นหม้อสามารถนำรายได้มาสู่ครอบครัว โดยการปั้นหม้อ นั้นจะมีจำนวนมากขึ้น และเริ่มนำออกขายสู่ท้องตลาด ในระยะแรกอาจจะขายในหมู่บ้าน เดียวกันหรือนำไปแลกเปลี่ยนกับผลผลิตต่าง ๆ จากหมู่บ้านในอำเภออื่น ๆ เช่น นำเอาหม้อ ไปแลกพริก จากอำเภอฮอด , หม้อมะเขี๋ยม ยาลูบ จากลำพูน หรือ หม้อแดงจาก อำเภอ สันป่าตอง แต่ในปัจจุบันจะใช้วิธีการซื้อขายกันมากกว่ากับหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียง หรือส่งไป ขายในตัวเมืองเชียงใหม่ และนอกจากการปั้นหม้อแล้ว ยังมีการปั้นภาชนะต่าง ๆ อีกมาก

¹ สัมภาษณ์นายอนันต์ ณาจร , พอสม สุจันทร์คำ เลขที่ 101 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง. และอุษุตา กาละวัน เลขที่ 37 หมู่ 5 ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

² สัมภาษณ์นายเอย ศรีบุญเรือง อายุ 57 ปี เลขที่ 9 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

เช่น การปั้นกระดางสำหรับปลูกต้นไม้ หมอชมเหล่า

เมื่อมีการปั้นหม้อมากขึ้นจนกลายเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน จึงมีพ่อค้าคนกลางเกิดขึ้น ที่จะเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ผลิตกับผู้ซื้อ โดยพ่อค้าคนกลางจะเป็นผู้เข้ามารับซื้อสินค้าภายในหมู่บ้านนี้ละมาก ๆ โดยที่คนในหมู่บ้านเป็นคนกำหนดราคาเองตามที่ต้องการ แต่ราคาของสินค้าที่กำหนดขึ้นนั้นก็จะเป็นราคาที่เท่า ๆ กัน เช่น กระดางปลูกต้นไม้ ผู้ผลิตจะส่งใบละ 1 - 2 บาท , หม้อใส่น้ำหรือหม้อน้ำดอกจะส่งใบละ 7 บาท เป็นต้น ถึงแม้ว่าหม้อจะมีราคาขายส่งค่อนข้างถูก แต่การปั้นหม้อก็นำเงินมาสู่ครอบครัวเพราะการปั้นหม้อแต่ละใบจะใช้ระยะเวลาในการปั้นน้อย วันหนึ่งจะทำให้ผู้ปั้น ๆ ใ้วันละ 40 - 50 ใบ ถ้าเป็นคนในวัยหนุ่มสาวแต่สำหรับผู้สูงอายุจะปั้นได้ประมาณวันละ 20 - 30 ใบ ทำให้มีรายได้เฉลี่ยวันละ 40 - 60 บาท¹ จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมการปั้นหม้อในครัวเรือนนั้นรายได้ก็พอควร ซึ่งบางครั้งอาจจะเป็นรายได้ที่ดีกว่าการทำนา ทำไร่ และคนทุกวัยสามารถจะปั้นหม้อได้โดยไม่จำกัดอายุ เงินที่ได้จากการปั้นหม้อจะเป็นรายได้ที่สำคัญของครอบครัว

ขนบธรรมเนียมและประเพณีต่าง ๆ

ประเพณีการเกิด

เมื่อเด็กเกิดนิยมใช้หม้อตำแย (แม่ข้าง) ช่วยในการหาคอลด สมัยก่อนนั้นหาคอลดกันที่บ้าน เมื่อเด็กคลอดออกมาหม้อตำแยจะใช้กระดางรับ แล้วนำไปวางที่หัวบรกรไคเพื่อเรียกพ่อเกิด แม่เกิดของเด็กมารับเด็กไป ถ้าพ้นวันแรกไปแล้ว พ่อเกิด แม่เกิดไม่มีสิทธิในเด็กคนนั้น ก็ถือว่าเป็นลูกของปู่ให้กำเนิดโดยสมบูรณ์ ส่วนแม่ของเด็กจะเข้าพิธี " อยู่ไฟ " หรือ " อยู่เดือน " เป็นเวลา 30 วัน การอยู่ไฟจะต้องอยู่ในห้องมิดชิดโดย

¹ สัมภาษณ์นางบัว โจอินทรผล อายุ 74 ปี เลขที่ 19 หมู่ 6 และนางคำมูล คำป่า อายุ 49 ปี เลขที่ 71 หมู่ 6 บ้านกวน ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

จะก่อกองไฟไว้แล้วนอนอยู่ข้าง ๆ กองไฟนั้นเอง โดยเชื่อว่าจะทำให้เลือดลมในร่างกายไหลเวียนเป็นปกติ อาหารก็กินแต่ " ข้าวจี " (ข้าวบึ่งไฟ) กับเกลือ ไม่กล้ากินอย่างอื่น กตัวแสดง หลังจากสิ้นระยะอยู่ไฟแล้วจึงจะกินพวกเนื้อสัตว์ได้ ¹

ส่วนเด็กถ้าไม่สบายก็จะทำพิธีส่งสะทวง โดยเอากระบวยกล้วยมาทำเป็นกระทงสี่เหลี่ยมจตุรัส เอาดินเหนียวปั้นรูปเด็กใส่ในกระทงพร้อมกล้วยขนม กล้วย อ้อย เอากระทงไปวางไว้หมู่บ้าน พร้อมกับขอโทษขอเกิด แม่เกิด ช่วยรักษาให้เด็กหายจากโรคภัยไข้เจ็บด้วย หลังจากนั้นคนเผาคนแก่ก็จะผูกข้อมือเด็ก ทำตะกรุดคล้องคอ และเมื่ออายุครบ 30 วันจะให้ผู้นาหรือพระตั้งชื่อให้ และในสมัยก่อน เมื่อเด็กอายุได้ 10 ขวบ พ่อแม่จะเอาไปฝากเป็นศิษย์วัด พออายุ 12 ขวบ ก็บวชเป็นสามเณร ส่วนเด็กผู้หญิงคงอยู่บ้านหัดทำของใช้หรือของขายตามอาชีพของแต่ละครอบครัว ²

ประเพณีการแต่งงาน

ก่อนที่หนุ่มสาวจะเลือกคู่ครองได้จนถึงขั้นตกลงแต่งงานกัน ปกติจะต้องผ่านการเลือกคู่ก่อน วัฒนธรรมในการเลือกคู่ครองของหนุ่มสาวชาวบ้านกวนและบ้านขุนคองนั้น พ่อแม่จะให้ผีโพงเสรีในการเลือกคู่ครองที่อยู่ในขอบเขตคือ ใ้ให้มีการพบปะเกี่ยวพาราตี (อุบ่าวสาว) ได้ภายในบ้านเท่านั้น และคงอยู่ในขอบเขตประเพณีการนับถือผี เรียกว่า ประเพณีนี้ว่า การแอวสาว ซึ่งเป็นประเพณีเลือกคู่ครองทางภาคเหนือ ในสมัยก่อนถ้าค้ำลวงพวกหนุ่ม ๆ จะแต่งกายอย่างเรียบร้อย แล้วเดินไปบ้านหญิงสาวที่ตนชอบ ฝ่ายหญิงก็จะแต่งตัวนั่งรออยู่ที่บ้านหางานจุกจิกมาทำแก้มวย ฝ่ายพ่อแม่จะอยู่ในห้องเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้คุยกันอย่างเสรี การแอวสาวเขาจะไม่ไปแต่ตัวคำ เพราะทางบ้านนอกเขานิยมกินข้าวกันคำ ๆ เกรงจะเจอตอนเขากำลังกินข้าวคั้งนั้นหนุ่มจึงมักจะไปแอวตั้งแต่ 3 ทุ่มถึงเที่ยงคืน ผู้หญิงจะ

¹ ชาชูชัย จิรวรรณกิจ. การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยของชาวลัวะในภาคเหนือของประเทศไทย , หน้า 116 - 117

² ถิ่น รัตติก. ลัวะ (ลัวะ) บ้านบ่อหลวง , หน้า 7

" อู " (คุย) กับบ่าวที่มาแฉหรือไม่นั้นไม่มีการบังคับ ถ้าไม่พอใจไม่ออกมาจากห้องก็ได้¹
 การแฉสาวนั้นจะไปล่วงเกินผู้หญิงไม่ได้จนกว่าฝ่ายหญิงจะยินยอม ซึ่งหมายความว่า
 ว่าได้เป็นคู่รักกันแล้ว หรือ เรียกว่า เป็นตัวพ่อตัวแม่กันตามสำนวนของชาวเหนือ จึงจะล่วงเกิน
 กัน ในทำนองที่เรียกว่า " ฉิดฉี " และการฉิดฉีไม่ได้หมายความว่าถึงการได้เสียซึ่งกันและกัน
 แต่อย่างเดียว แม้แต่การถูกท้องเสียและเนื้อท้องตัว จับมือถือแขน หรือการล่วงล้ำเข้าไป
 ในเขตหวงห้ามสำหรับผู้ที่ไม่ใช่สมาชิกในครอบครัว เช่น ในห้องนอน ซึ่งจะมี " ชมประตู่ " ²
 กันไว้ที่ประตู เมื่อล่วงล้ำเข้าไปก็จะถือว่าเป็นการฉิดฉี และจะต้อง " เสียผี " หรือ " ไล่ผี " ³
 ตามประเพณี และเสียแล้วไม่ได้หมายความว่าจะได้สาวมาเป็นภรรยาเลย ทั้งนี้แล้วแต่ฝ่าย
 หญิงจะยินยอมหรือไม่ การไล่ผีจะต้องมีหัวหมู 1 หัว ต้มสุก ขนมน ข้าวต้มมัด ดอกไม้ บูป
 เทียน สุรา 1 ขวด อาจจะมีโกศอีก 1 - 2 ศักก็ได้ แล้วแต่เจ้าของผีจะบอกว่าการ
 ละเอียด และเงินค่าไล่ผี ทั้งนี้แล้วแต่เขาจะเรียก พิธีนี้ก็เพื่อบอกกล่าวให้ผีปู่ย่าตายายได้
 ทราบนั่นเอง ³ ทั้งนี้เพราะชาวไทยเหนือมีประเพณีการนับถือผีบรรพบุรุษสืบต่อกันมานานแล้ว
 แต่ประเพณีไล่ผีนี้ ในปัจจุบันไม่ได้ยึดถือปฏิบัติกันมากนักนอกจากตามชนบท

สำหรับคนลาวเมื่อ " ฉิดฉี " กันแล้ว ถ้าผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงทราบก็จะเรียกผู้ใหญ่
 ฝ่ายชายมาตกลงกันว่าฝ่ายชายจะแต่งงานอยู่กับฝ่ายหญิงหรือไม่ ถ้าฝ่ายชายตกลงก็ต้อง
 เสียผี(ไล่ผี)ให้ฝ่ายหญิงตามประเพณี การไล่ผีของลาวจะใช้หมู 2 ตัว ไก่ 2 ตัว และเงิน
 ค่าไล่ผีอีก 12 แดง ⁴ (ในปัจจุบันนี้แล้วแต่ว่าจะเรียกเงินค่าไล่ผีเท่าไร) แต่ถ้าฝ่ายชาย

¹ มณี พยอมยงค์. วัฒนธรรมล้านนาไทย. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช ,
 2529) , หน้า 28

² " ชมประตู่ " ทำด้วยไม้ยกสูงกว่าพื้นประมาณ 6 - 7 นิ้ว ชมประตู่นี้
 คล้ายกับเป็นเส้นกันอาณาเขตอันหวงห้าม.

³ สงวน โชติสุขรัตน์. ประเพณีไทยภาคเหนือ. (เชียงใหม่ : สงวนการพิมพ์ ,
 2509) , หน้า 43 - 44

⁴ สัมภาษณ์พลแสน คำป่า.

ไม่ยอมตกลงด้วย จะต้องเสียเงินแพงกว่าเดิม 3 เท่า เมื่อเสียแล้วก็ถือว่าสิ้นสุดกัน แต่เดิม ประเพณีของลัวะไม่มีการจัดงานแต่งงาน เมื่อบอกให้ผู้ใหญ่รับทราบ และตกลงจะอยู่กินกัน ก็จะทำให้มีการใส่ผี เพื่อเป็นการบอกกล่าวให้ผีปู่ย่าได้ทราบแล้วถือว่าเสร็จพิธี ส่วนหมูและไก่ ที่นำไปเสียผีนั้นจะนำมาทำอาหารหลายรูปแบบ เช่น ลาบหมู , แกงอ่อม , ไก่ต้มยำ , และมีข้าวเป็ล หมากพญู เขามาเช่นไหว้ผีปู่ย่าด้วย โดยมีพิธี 2 ครั้ง คือ พิธีดิบ 1 ครั้ง และพิธีสุก 1 ครั้ง คือ นำเอาเครื่องเซ่นทั้งหมดไปทำให้สุก แล้วเอาไปวางไว้ที่ตะไผ่ไม้ไผ่ ของผีปู่ย่า หมอผีทำพิธีเช่นสรวง แล้วทิ้งไว้ประมาณเวลาว่าผีกินข้าวอิ่ม หมอผีจึงปลดเครื่องเซ่นลงมา ให้หมอผีชิมก่อนทุกอย่างแล้วคนธรรมดาถึงจะกินได้

ถ้าคนลัวะแต่งงานกับญาติหรือผู้ที่ถือผีเดียวกัน จะต้องมีพิธีแก้เคล็ดโดยเอาหมากคำ มาให้ฝ่ายหญิงเพื่อให้งูหมาเดินรอบบ้าน 3 รอบ ฝ่ายชายจะเดินตามทั้ง 3 รอบ เมื่อครบสามรอบแล้วจะฆ่าหมากคำตัวนั้น เอาเลือดเทใส่รางข้าวหมู เจ้าบ่าวเจ้าสาวจะไปส่องดูเงาตัวเองในรางข้าวหมูที่มีเลือดหมาใส่อยู่ เสร็จแล้วจึงมีการใส่ผีกันตามปกติ เมื่อคนลัวะแต่งงานกันโดยทั่วไปแล้ว ผู้ชายจะมาอยู่บ้านผู้หญิงสักระยะหนึ่ง แล้วอาจปลูกบ้านตนเองใหม่ แต่ถ้าลัวะที่เป็นญาติกันแต่งงานกันผู้หญิงจะต้องไปอยู่บ้านผู้ชาย ถ้าคนลัวะแต่งงานกับคนพื้นเมือง ผู้ชายลัวะจะต้องไปอยู่บ้านฝ่ายหญิงที่เป็นคนเมือง หรือถ้าจะให้ผู้หญิงมาอยู่ด้วย ผู้หญิงต้องมาเข้าผีลัวะด้วย ถ้าลัวะผู้หญิงแต่งงานกับผู้ชายพื้นเมือง ผู้ชายจะต้องมาอยู่บ้านผู้หญิงเพราะผู้หญิงลัวะต้องถือผีลัวะ หรือถ้าต้องไปอยู่บ้านผู้ชาย จะต้องเลี้ยงลาผีลัวะเสียก่อน แล้วเข้าผีพื้นเมืองของฝ่ายชาย ¹ ในปัจจุบันการแต่งงานของชาวลัวะได้รับเอาประเพณีต่าง ๆ ของคนพื้นเมืองมาใช้เกือบทั้งหมด เช่น การสู้ออก การหมั้นหมาย การมัดมือ (ผูกข้อมือ)

การแต่งงานแบบคนพื้นเมืองนั้น เมื่อถึงวันประกอบพิธีในขณะที่ยังไม่ถึงทุกสิ่งทุกอย่าง เสร็จเรียบร้อย ผู้ประกอบพิธีซึ่งเรียกว่าอาจารย์จะเชิญเจ้าบ่าวมานั่งที่หน้าชั้น

¹ สัมภาษณ์เสกทอง ดวงอายุ อายุ 69 ปี เลขที่ 50 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

ผูกมือ (ขันนาคหรือ) เชื้อเจ้าขาวมานั่งเคียงข้างกับเจ้าสาว ให้เจ้าขาวนั่งคานขวา เพื่อเป็นการให้ความยกย่อง จากนั้นอาจารย์ก็จะทำพิธีเรียกขวัญปักเคราะห์ มีคำเรียกขวัญโดยเฉพาะอาศัยน้ำส้มป่อย เป็นเครื่องประพรมปักเคราะห์ การมัดมือ (การผูกข้อมือ) อาจารย์ผู้ทำพิธีจะเป็นผู้ผูกข้อมือให้กับเจ้าขาวและเจ้าสาว ภายหลังที่ทำพิธีเรียกขวัญเสร็จแล้ว จากนั้นจะถึงผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าขาวและเจ้าสาวทำผูกข้อมือและให้กลีโหฬร จนกระทั่งหมดแขกหรือผู้ที่เคารพนับถือซึ่งมาร่วมพิธี เมื่อเป็นผู้ครองเรือนแล้วฝ่ายหญิงและฝ่ายชายก็จะแบ่งหน้าที่กันตามจารีตประเพณี คือ ฝ่ายชายเมื่อตื่นขึ้นมาก็จะมีหน้าที่ดูตามดื่มน้ำบ้าน เช่น การปิดกวดคปริเวณลานบ้าน หรือทำงานอื่น ๆ ที่ค้างค้างอยู่ ส่วนผู้หญิงก็จะมีหน้าที่ดูแลดื่มน้ำเรือนคือกวาดบ้าน ทำความสะอาดบ้านเรือน ตักน้ำ ทำกับข้าว เมื่อรับประทานอาหารกันแล้ว ก็จะแยกย้ายไปทำงานถ้าเป็นฤดูทำนา เมื่อผู้ชายออกไปทุ่งนาแล้ว ผู้หญิงจะจัดเตรียมอาหารมื้อกลางวัน เมื่อทำเสร็จแล้วก็จะเอาอาหารไปส่งให้ฝ่ายชายที่ทุ่งนา เมื่อเสร็จจากหน้านา ก็จะทำไร่ทำสวน¹

การปลูกบ้านสร้างเรือน ก่อนลงมือปลูกบ้านจะต้องหาฤกษ์ยามและวันเดือนที่จะฝังเสาเรือนต้นแรกซึ่งเรียกว่า เสาเอก (เสามงคล) และเสานาง ซึ่งคู่กับเสาเอกเสียก่อน เมื่อหาได้เรียบร้อยแล้วจึงทำพิธียกเสาดังลงในหลุมที่เตรียมไว้ (การปักเรือน) ที่กันหลุมจะมีไมชุน และ ใบพุทรา ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยคำจุนให้เจ้าของบ้านประสบความสำเร็จตลอดไปมารองกันหลุม เสาเอกจะถูกยกกลงหลุมเป็นเสาแรก และอยู่ทางทิศใต้อันเป็นทิศเบื้องหัวนอน ต่อมาจะยกเสานางลงหลุมทางทิศเหนือคู่กับเสาเอก จากนั้นก็ฝังเสาอื่น ๆ และประกอบส่วนต่าง ๆ ของบ้านจนเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่เดิมมาในการปลูกบ้านเจ้าของผู้ที่ปลูกบ้านจะขอแรงบรรดาเพื่อนบ้านใกล้เคียงให้มาช่วยกันทำจนเสร็จ โดยเจ้าของบ้านจะทำอาหารเลี้ยงดูผู้มาช่วยงานอย่างเต็มที่² แต่ในปัจจุบันเนื่องจากแต่ละคนต่างมีภาระกิจการงานอาชีพ การขอแรงมักจะมี

¹ สวงน ไชยสิทธิ์. ไทยยวน - คนเมือง. (กรุงเทพฯ บางสะพานการพิมพ์ 2512) , หน้า 219

² มณี พยอมยงค์. วัฒนธรรมล้านนาไทย , หน้า 32

ทำเฉพาะวัน " ปักเรือ " เท่านั้น นอกจากนั้นก็จ้างช่าง (เรียกว่าสลา) มาทำจนเสร็จ เมื่อปลูกบ้านเสร็จแล้วก่อนที่เจ้าของจะขึ้นอยู่ก็ต้องหาฤกษ์ยามคืออีก

ลักษณะของบ้านแบบดั้งเดิมของชาวลัวะนั้นตัวบ้านใช้เสาไม้จริงตากเปลือกออก ส่วนอื่น ๆ ใช้ไม้ไผ่และมุงด้วยหญ้าคา ตัวเรือนเป็นแบบใต้ถุนสูง มีห้องใหญ่หนึ่งห้องสำหรับนอน ในห้องนี้มีเตาไฟอยู่ควยสำหรับทำกับข้าวและใช้ยิงในฤดูหนาว ต่อจากห้องใหญ่ออกมา มีระเบียง (ภาษาเหนือเรียกว่าเต็น) สำหรับใช้เป็นที่ทำงาน เช่น ทอผ้า สานเสื่อ และใช้เป็นที่รับแขก ต่อจากระเบียงมีนอกชาน และบันไดขึ้นบ้าน ที่หน้าจั่วบ้านนิยมประดับด้วยไม้แกะสลักเป็นลวดลาย ที่ยอดจั่วมีไม้ท่อนยื่นออกไปเป็นสองง่ามคล้ายเขาควางเรียก " กะแฉ " การยกพื้นให้ใต้ถุนสูง ก็เพื่อใช้ใต้ถุนเป็นที่เก็บพื้นไว้ใช้และเป็นที่อยู่ของสัตว์เลี้ยง เช่น ควาย หมู ไก่ ซึ่งเลี้ยงไว้สำหรับใช้เป็นเครื่องเช่นนี้ ซึ่งสันนิษฐานว่า คนพื้นเมืองได้รับเอาแบบบ้านที่ปลูกให้มียกพื้นตามแบบที่เรียกว่า ใต้ถุนสูงรวมทั้งการให้มีกะแฉมาจากชาวลัวะ¹ การสร้างบ้านแบบนี้เป็นที่นิยมกันมานานจนถึงปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบตะวันตก แต่ก็ยังมีให้เห็นได้บ้างตามชนบท

ประเพณีการตาย

ประเพณีการทำศพของพวกลัวะที่บ้านกวนและบ้านขุนคางหลวง แต่เดิมใช้วิธีการฝัง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนมาใช้วิธีการเผาแบบคนพื้นเมืองมากขึ้น ดังนั้นถ้ามีการตายเกิดขึ้น การจะใช้วิธีการฝังหรือเผาก็ขึ้นอยู่กับความเอาใจหรือความสวดกของเจ้าภาพหรือญาติของผู้ตาย ลักษณะการตายนั้นถือว่ามี 2 แบบ คือ การตายธรรมดา คือ ตายด้วยโรคชรา หรือ เจ็บป่วยตาย ซึ่งการตายลักษณะนี้จะเก็บศพไว้ในบ้าน ตามปกติจะเก็บศพไว้หนึ่งคืน แล้วคนก็เก็บไว้ 2 - 3 คืน เพื่อรอให้ญาติที่อยู่ห่างไกลมาพร้อมกัน กลางคืนไม่มีการสวดอภิธรรมแบบคนพื้นเมือง แต่จะเก็บศพไว้เฉย ๆ เมื่อจะนำศพไปป่าช้า จะไม่นำศพออกจากบ้านทางบันได แต่จะรื้อฝาบ้านด้านที่วางหัวศพ (มักจะวางหัวศพไว้ทางทิศตะวันตก) เพื่อเอาศพออก

¹ ใต้น รศิกณก. ลัวะ (ลัวะ) บ้านบ่อหลวง , หน้า 15.

ไป เมื่อเคลื่อนศพออกจากบ้านไปถึงป่าช้าจะมีพระสงฆ์มาทำบังสุกุล แล้วเอาศพลงฝังเป็น
เสร็จพิธี¹

ส่วนลักษณะโลงศพนั้น แต่เดิมมีการทำเป็นสองแบบ คือ แบบแรกเป็นโลงศพ
ที่ทำด้วยไม้ไผ่สานเป็นรูปโลง แล้วเอากระดาษปิดให้สนิทเพื่อไม่ให้เหม็นศพ อีกแบบใช้
วิธีคัดต้นไม้เช่น ไม้ขนุน หรือ ไม้จิว ที่มีขนาดโตพอสมควร นำมาตากแห้งลอกอกให้หมด
แล้วผ่าออกเป็นสองซีก ๆ หนึ่งใช้เป็นตัวโลง โดยจะซุกให้เป็นรูปหีบบรรจุศพได้ ส่วนอีกซีก
หนึ่งใช้เป็นฝาโลง เมื่อยกศพลงใส่ให้เรียบร้อยแล้วเอาฝาปิดคล้ายโลงศพในปัจจุบัน²

การตายอีกลักษณะ คือ การตายโดยอุบัติเหตุ หรือ ตายด้วยโรคระบาด ตาย
คลอดลูก การตายลักษณะนี้ เรียกว่าตายโหง ถือว่าเป็นการตายแบบไม่ดี ดังนั้นถ้ามีการตาย
แบบนี้เกิดขึ้น ถ้าตายในบ้านจะรีบนำศพไปฝังทันที ถ้าตายนอกบ้านจะไม่นำศพเข้ามาในบ้าน
แต่จะนำไปฝังที่ป่าช้าเลย คนที่อยู่ที่บ้านจะเตรียมหมอน้ำ 3 หม้อ ตา 3 มัด เมื่อเอาศพไป
แล้ว จะตีหมอน้ำหรือยกหมอน้ำวางให้แตก แล้วเอาควากวาดทำ 3 ครั้ง³ ถ้าเป็นคนที่ตาย
ธรรมดาเมื่อเอาศพไปป่าช้าแล้ว คนที่อยู่บ้านจะคว่ำหมอน้ำในบ้าน ล้างบ้าน กวาดบ้าน ทำ
ความสะอาดใหม่ทั้งหมดและทักน้ำใส่หมอน้ำ ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลัดรั้งความ เมื่อเสร็จจากพิธี
ศพ กลับมาบ้านจะตองล้างมือด้วยน้ำสมบอย

ในปัจจุบันเมื่อสภากาชาดลาวเวียงจันทน์ มีการคมนาคมสะดวกระหว่างตัวเมืองกับ

¹ สัมภาษณ์ผู้ช่วยคำ อินดาเขียว อายุ 55 ปี บ้านเลขที่ 121 หมู่ 5 ตำบลขุนคอง
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

² สัมภาษณ์แม่แก้ว ดวงตัน บ้านเลขที่ 14 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว และ
อุบลตา กาละวัน อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 37 หมู่ 5 ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่.

³ สัมภาษณ์ผู้ช่วยคำ อินดาเขียว อายุ 55 ปี บ้านเลขที่ 121 หมู่ 5 ตำบลขุนคอง
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.

ถนนท ในเมืองมีโรงศพชายตรอกจนมีเครื่องประกอบพิธีเพิ่มขึ้น เช่นปราสาท สำหรับหาม
 โลงศพไปป่าช้า จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย รวมทั้งการที่อยู่ใกล้ฉีกกับคนพื้นเมือง
 นานาน ชาวลัวะจึงได้เปลี่ยนมาทำพิธีกรรมการทำศพแบบคนพื้นเมืองเกือบทั้งหมด เช่น ใช้
 วิธีการเผาศพแทนการฝังศพ และ ประกอบพิธีต่าง ๆ ทางพุทธศาสนา เช่น ในกลางคืนมี
 ลวดหรือมีเทียนในระหว่างที่ศพยังอยู่บนบ้าน และให้พระสงฆ์มาจุดศพหรือเดินนำหน้าศพเพื่อ
 ไปสู่ป่าช้า และทำบังสุกุลที่ป่าช้าด้วย ดังนั้นชาวลัวะจึงอาจจะยังรักษาประเพณีดั้งเดิมไว้ใน
 บางส่วน และบางอย่างก็ได้เปลี่ยนมาทำตามแบบคนพื้นเมือง เป็นการผสมผสานกันทาง
 วัฒนธรรมประเพณีระหว่างชาวลัวะกับคนพื้นเมือง

การนับถือผี

ประเพณีการนับถือผีของชาวลัวะและชาวไทย มีปรากฏอยู่ในตำนานและวรรณกรรม
 เช่น ตำนานสุวรรณคำแดง กล่าวถึงการที่มีโคลอมเมืองเขมรบุรี (เวียงเจ็ดลิน) ฝึล่อมเวียง
 อยู่นานเมื่อเห็นชาวลัวะก็เข้าไปทักทำให้ลมป่วยลง ชาวลัวะก็นำเอาข้าวปลาอาหารใส่ในกระหวง
 ไปเช่นไหว้ผี ความเจ็บป่วยก็หายไปและถือปฏิบัติดังแต่นั้นมา เมื่อชาวไทยถูกผีทักก็จะทำการ
 เช่นไหว้ผีเช่นเดียวกับลัวะ¹ ในวรรณกรรมเรื่องพระยาเจืองได้กล่าวถึงการเช่นผีคำ
 (ผีบรรพบุรุษ) ผีเสื้อเมือง (เจ้าที่ เจ้าทาง) การค้ำสุรา นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเทวดาหน้า
 เมือง ซึ่งน่าจะเป็นความเชื่อความคิดของอินเดียผสมกับชนพื้นเมืองโดยเฉพาะชนชาติลัวะ
 เรื่องเส้าอินทิด ความเชื่อนี้มีอยู่ก่อนแล้วจึงผสมกับความเชื่อเรื่องเทวดา พระอินทร์ของ
 อินเดียในระยะหลัง² นอกจากนี้มีหลักฐานที่แสดงถึงประเพณีการนับถือผีบรรพบุรุษของชาว
 ลัวะ คือ การเซ่นบวงสรวงผีปู่และย่าแสะด่วยกระเปือ และคนไทยทางเหนือให้ความเคารพ
 นับถือผีปู่และย่าแสะ ซึ่งถือว่าเป็นภูติผู้รักษาเมืองเชียงใหม่เป็นอย่างมาก

¹ ชานุชัย จิววรรณกิจ. การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม..... , หน้า

² ปริญญา กายสิทธิ์. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในล้านนาไทยตั้งแต่ พ.ศ.
 1912 ถึง 2101. ปริญญาพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร , 2528 ,
 หน้า 72

การนับถือผีจึงเป็นความเชื่อที่ฝังอยู่ในสังคมไทยหรือสังคมของมนุษยชาติในสมัยโบราณ ความเชื่อนี้เกิดจากความกลัวและความไม่รู้เป็นระการสำคัญ เมื่อได้พบเหตุการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่าคนตาย แขนดินถล่ม เป็นต้น ก็เกิดความคิดว่าจะต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลังบังคับให้เป็นอย่างนี้ จึงพากันสร้างผี วิญญาณ เทพารักษ์ ขึ้นเป็นการสมมติว่าเทพเจ้า หรือ ผี จะมีรูปร่างเป็นอบ่างนั้นอย่างนั้นตามจินตนาการของตน และทำพิธีกรรมต่าง ๆ บูชา สักการะเขนสรวง เพื่อให้สิ่งทีคนคิดว่ามีอยู่นั้น ผ่อนคลายความรุนแรง และมีเมตตากรุณาไม่ทำร้ายและบันดาลความสุขมาให้¹

ผีได้รับการแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ผีดี และ ผีร้าย ผีดีคือ ผีที่ทำหน้าที่ปกป้องรักษาสมาชิกในครัวเรือน หมู่บ้านและเมือง ในหมู่บ้านก็จะมีเจ้า (ผีวิญญาณ) คุมครองหมู่บ้านและไร่นา (ผีเจ้านาย) และเจ้ากุมครองตัวหมู่บ้านเฉพาะ (ผีเจ้าบ้าน) เป็นผีวิญญาณสูงสุด ลำดับรอง ๆ ลงมาก็จะเป็นผีวิญญาณต่าง ๆ เช่น ผีวิญญาณประจำวัด ประจำเรือน และผีที่คุมครองบริเวณต่าง ๆ ที่สำคัญคือ ผีเจ้าป่า เจ้าเขา เป็นต้น² ส่วนผีร้ายคือ ผีที่ทำร้ายผู้คน ทำให้เกิดความเจ็บป่วยและล้มตายลง ซึ่งมียู่มากในจำนวนผีด้วยกัน มียู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งไม่ได้รับการยกของแถมอย่างใด และคนจะกลัวผีพวกนี้มากกว่าผีเจ้าพวกอื่น ๆ เช่น ผีกะ ผีกระสือ ผีตายโหง เป็นต้น³

¹ มณี พยอมยงค. "ความเชื่อของคนไทย" วัฒนธรรมพื้นบ้าน คติความเชื่อ. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2528) , หน้า 69

² นฤจร อธิวิจิระจิรัต. "ความเชื่อในเรื่องผีสง่าเวทมนตร์ของชาวนาไทยภาคเหนือ" พุทธศาสนาในลานนาไทย. (เชียงใหม่ : พิษณุเนตรการพิมพ์ , 2525) , หน้า 154

³ ฉลาชยา รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. (กรุงเทพฯ : พายัพออกสเปซพริ้นท์ , 2527) , หน้า 40

เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแพร่มายังในภายหลัง และได้มีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อ และวิถีทางการดำเนินชีวิตของคนไทยแล้ว ความเชื่อในผีต่างเวทมนตร์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ก็ยังมีอิทธิพลมากแม้ว่าพระพุทธศาสนาและความเชื่อในผีต่างเวทมนตร์จะสามารถแยกแยะออกจากกันได้ แต่ความเชื่อและการปฏิบัติของลัทธิศาสนาทั้งสองอย่างนี้ต่างก็ผสมผสานกันและกัน ในห้วงความนึกคิดของชาวนาไทยในภาคเหนือ พระพุทธศาสนาได้มีสร้างความคิดลึกลับให้ กับผีต่างเวทมนตร์ ขณะเดียวกันผีต่างเวทมนตร์ก็ให้มุมมองความมั่นใจในพระพุทธศาสนา¹

ชาวลัวะได้รับนับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทยแต่การนับถือพุทธศาสนาของชาวลัวะไม่เคร่งครัดเหมือนกับคนไทย และยังคงมีการนับถือผีอยู่มาก ผีต่างเวทมนตร์ได้มีส่วนสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตของชาวลัวะนับตั้งแต่การเกิด การแต่งงาน การปลูกบ้าน ไปจนถึงตาย ฯลฯ การถือผีแต่เดิมจะมีการเลี้ยงผีหรือเซ่นสรวงผีหลายชนิด และที่สำคัญที่สุดคือ " ฮีต " หรือจารีตประเพณีของลัวะนั้นเอง จนกลายเป็นคำพูดสืบทอดกันมาว่า " พ่อแม่ตายไม่เลี้ยงตายเท่า ฮีต " อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีการนับถือผีของชาวลัวะ ในสมัยก่อนจะมีการเลี้ยงหรือเซ่นสรวงผีหลายชนิดอย่างเคร่งครัด ผีต่าง ๆ ที่ชาวลัวะนับถือเช่น

1. ผีของหลอ (หรือผีตะกะเลี้ยง) จะทำพิธีเลี้ยงผีนี้ต่อเมื่อมีเด็กเกิดใหม่ในหมู่บ้าน แต่เฉพาะเป็นเด็กผู้ชายเท่านั้น เลี้ยงผีเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตและสมบรูณ์แข็งแรง จะเลี้ยงควยไก่ 1 ตัว ไช้ไก่ที่โตเต็มที่แล้วคือ ถ้าเป็นตัวผู้จะทองขนได้แล้ว ถ้าเป็นตัวเมียทองไข่ได้แล้ว และมีเครื่องเซ่นอื่น ๆ ควยคือ หมาก พลุคิบ ข้าวสาร วิธีเลี้ยงจะใส่เสาหลัก 1 เสา ลานตะแกรงควยไม้ไผ่ (ตอก) แล้วเอาวางบนเสาหลักที่เตรียมไว้ เอาใบตองใส่เครื่องเซ่นมาวางบนตะแกรงสาน แล้วทำพิธีที่เรียกว่า พิธีคิบ เมื่อเสร็จพิธีก็จะเชือดไก่ แล้วเอาเลือดไก่ไปทาไว้ที่เสาหลักเป็นเสร็จพิธีคิบ ต่อจากนั้นก็ทำพิธีสุดท้ายโดยเอาเครื่องเซ่นเอาไปทำให้ลูก แล้วเอามาทำพิธีอีกครั้ง สำหรับข้าวสุกให้เอากะเทียมตำละเอียดคั้นกับสมองโกลมาคดุกข้าวควย เมื่อเสร็จพิธีสุดท้าย ก็จะนำโกลมาเลี้ยงฉลองกัน แล้วจึงทำขวัญเด็กเกิดใหม่ โดย

¹ นฤจร อธิปจิริระจรัส. " ความเชื่อเรื่องผีต่างเวทมนตร์ของชาวนาไทย " ภาคเหนือ " , หน้า 155

การผูกข้อมือเด็ก ถือว่าเสร็จพิธี

2. ผู้เฒ่ามั่งคั่งบ้าน หรือ เรียกว่า ผู้เฒ่ามั่งคั่ง จะทำที่เส้าเอกของบ้านจะทำ พิธีเลี้ยงผีนี้ตอนขึ้นบ้านใหม่ มีงานแต่งงาน หรือ เมื่อมีคนตายในบ้านและเอาศพออกจากบ้าน ไปแล้ว โดยจะเลี้ยงควายไก่อ่ 1 ตัว ข้าวสาร และ หมากพลู ทำพิธีเหมือนกับเลี้ยงผีของหลอ

3. ผู้เฒ่า หรือ ผู้ปู้ย่า (อยู่ในห้องนอน) ซึ่งมียู 2 ตัว คือ ผู้เฒ่ามั่งคั่ง เป็นผีตัวผู้ ต้องเลี้ยงควายหมูตัวผู้ ไก่ตัวผู้ และ ผู้เฒ่าละหมาด เป็นตัวเมีย เลี้ยงควายหมูตัว เมีย ไก่ตัวเมีย ผู้เฒ่าเองจะเลี้ยงตอนวันขึ้นปีใหม่ งานแต่งงาน และหลังจากเอาศพออกจาก บ้าน

4. ผู้หวั่นไต ชื่อ ผู้เฒ่าปกป้อง จะเลี้ยงเฉพาะตอนขึ้นบ้านใหม่ กินหมูตัวเมีย ไก่ตัวเมีย

5. ผู้ชานบ้าน ชื่อว่า ผู้เฒ่าเขือก จะกินหมูตัวผู้ที่ตอนแล้วและไก่อ่ 1 ตัว

6. ผู้ลาค (หรือเรียกว่าผู้ลารักษ์) เป็นผีที่รักษาหมู่บ้าน จะเลี้ยงควายควาย 1 ตัว เป็นผีที่เลี้ยงรวมกันในกลุ่มญาติหรือในตระกูลเดียวกัน โดยจะเลี้ยงในเดือน 8 - 9 ทุกปี หรือเมื่อเวลามีคนเจ็บป่วย

7. ผู้มิตรบ้าน เป็นผีใหญ่ประจำหมู่บ้าน เป็นที่เคารพนับถือของคนทั้งหมู่บ้าน จะเลี้ยงควายหมู 1 ตัว มีเครื่องเซ่นอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย คือ หมาก พลู ฝ้าย ผู้มิตรบ้านนี้จะ เลี้ยงเมื่อมีงานแต่งงาน คือ เมื่อมีการนิคผีกันแล้ว ฝ่ายชายต้องมาขอขมาผี ซึ่งเรียกว่า การไต่ผีหรือเลี้ยงผี โดยต้องนำหมูมาให้ฝ่ายหญิง 2 ตัว เพื่อเลี้ยงผู้มิตรบ้านหนึ่งตัว และอีก หนึ่งตัวเลี้ยงผู้ปู้ย่า (ในัจจุบันการแต่งงานก็ยังมี การเอาหมูจากฝ่ายชายอยู่) นอกจากเลี้ยง คองงานแต่งงานแล้ว ยังมีการเลี้ยงผู้มิตรบ้านพร้อมกันทั้งหมู่บ้านตามประเพณีในเดือน 9 ทุกปี

การเลี้ยงผีทุกชนิด จะมีการเลี้ยงหรือทำพิธี 2 ครั้ง คือ พิธีคิบ 1 ครั้ง คือ อาหารที่เป็นเครื่องเซ่นทุกอย่างคิบหมด และบุก 1 ครั้ง คือ อาหารทุกอย่างทำให้สุก เมื่อทำ พิธีเสร็จ หมอผีคนทำพิธีจะชิมก่อนทุกอย่างก่อน แล้วคนอื่น ๆ ถึงจะกินได้ และการเซ่นไหว้ผี ของชาวลัวะจะไม่ใช้ดอกไม้ธูปเทียน ในัจจุบันชาวลัวะยังคงนับถือผีบางชนิดเท่านั้น คือ

ผีเขื่อนหรือผีปู่ย่า ผีผีครอบครัว (หรือบางหมู่บ้านเรียกผีพ่อบ้าน) และ ผีลาค (หรือผีอารักษ์) ¹

PAYAP UNIVERSITY

¹ สัมภาษณ์พิเศษ คุณจันทร์คำ อายุ 65 ปี เลขที่ 101 หมู่ 6 ตำบลหารแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.